МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНИЙФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

РОБОЧА ПРОГРАМАНАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕНЕДЖМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОЇ ШКОЛИ

освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 013 Початкова освіта
(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма Початкова освіта. Інклюзивна освіта

тип дисципліни нормативна
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

Ізмаїл – 2019

ПОГОДЖЕНО:
Гарант освітньої програми

проф. Біла О.О.
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:
кафедрою загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти протокол № 1 від 27.08.2019р.

Зав. кафедри доц. Іванова Д.Г.
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:
Голова науково-методичної ради
Педагогічного факультету

доц. Пенькова С.Д.
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми: Біла О.О., доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти ІДГУ

Рецензент програми: Кічук Н.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти, декан педагогічного факультету ІДГУ

© Біла О.О., 2019
© ІДГУ, 2019

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	**Розподіл годин за навчальним планом**	
	Денна	***Заочна***
Кількість кредитів: 5	*Лекції*:	
	18	*4*
Модулів:	*Практичні заняття*:	
Загальна кількість годин: 150	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1	*Лабораторні заняття:*	
	-	-
Семестр: 2	*Семінарські заняття*:	
	20	*6*
Тижневе навантаження (год.): - аудиторне: 2 - самостійна робота: 6	*Консультації:*	
	2	-
	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: екзамен	-	-
Мова навчання: українська	*Самостійна робота:*	
	110	

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни:професійна підготовка майбутніх соціономістів до здійснення організаційно-управлінської діяльності в умовах інклюзивної школи..

Метою вивчення дисципліни є:формування у майбутніх педагогів цілісного уявлення про освітню політику в сфері інклюзивної освіти на загальнодержавному, регіональному та місцевому (районному) рівнях; нормативно-правові та теоретико-методологічні засади функціонування освітнього закладу інклюзивного типу; оволодіння компетенціями організаційно-управлінської діяльності в інклюзивній школі; ознайомлення зі світовими та вітчизняними тенденціями перспективного розвитку спеціальної й інклюзивної освіти учнів з особливими потребами.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Інноваційні процеси в освіті»,«Освітній менеджмент в початковій школі».

Міждисциплінарні зв’язки: проблематика курсу пов’язана з дисциплінами «Сучасні моделі початкової освіти», «Організація та управління в початковій школі».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми *«Початкова освіта. Інклюзивна освіта».*

Знати:

- функціональні обов'язки в рамках своєї професійної діяльності;
- основи професійної етики;
- правові норми та інші документи, що регламентують професійну діяльність в сфері освіти;
- педагогічний сенс НУШ, визначати соціально-педагогічні вимоги до конструктивної початкової освіти;
- знати сучасні стратегії впровадження інклюзивної освіти учнів з особливими потребами в умовах загальноосвітньої школи;
- розуміти сутність, специфічні особливості, функції, зміст й алгоритми організаційно-управлінської діяльності менеджерів інклюзивних шкіл; забезпечення комплексної підтримки суб’єктів інклюзивного навчання.

Вміти:

- здійснювати аналіз законодавчих актів, які регламентують політику України в галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами;
- аналізувати спеціальну літературу з тематики, передбаченої програмою курсу;
- здійснювати критичний аналіз сучасних тенденцій у вітчизняній і зарубіжній системі інклюзивного навчання учнів;
- визначати оптимальні шляхи розвитку інклюзивної школи у контексті задоволення особливих освітніх потреб учнів й освітніх запитів їхніх батьків;
- чітко визначати та коректувати професійні повноваження (права й обов’язки) кожного учасника команди шкільних соціономістів для надання якісних спеціальних послуг відповідно до освітніх потреб дітей;
- відстежувати та активно залучати існуючі в громаді та в суспільстві ресурси для продуктивного розвитку інклюзивної практики та культури шкільного освітнього простору.

Комунікація: Забезпечувати зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема, до здобувачів освіти. Виявляти комунікативну стратегію, тактику та техніку взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, організовувати їх спільну діяльність для підвищення педагогічної майстерності. Використовувати набуті знання в стратегії партнерської діяльності менеджера інклюзивної школи з командою педагогів і спеціалістів спеціальної освіти, батьками, представниками уряду та громадських організацій, спонсорами та іншими;виявляти повагу до ціннісного потенціалу (релігійного, етнічного, професійного, особистісного) всіх фахівців і батьків, що дозволяє використати ресурс комунікації для спільного розв’язання професійних завдань щодо здійснення організаційно-управлінської діяльності в інклюзивній школі;

створювати умови для колаборативної комунікації із представниками наукових і громадських організацій, державних і приватних закладів шкільної освіти.

*Автономність та відповідальність:*Формувати відповідальність за внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності колег-учителів початкової школи; управління робочими або навчальними процесами, що потребують нових стратегічних підходів.

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
ІК	Інтегральна компетентність	ПРН 3.	Знати нормативну базу функціонування закладу загальної середньої освіти, принципи адміністрування та управління в початковій освіті, моніторинг якості діяльності вчителя початкової школи за напрямами (методична, контролююча, проектна, освітня, виховна тощо).
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК1.	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо	ПРН 8.	Досліджувати наявний стан педагогічної теорії і практики у певній проблематиці початкової освіти; визначати підходи підвищення ефективності освітнього процесу за обраною темою; доводити наукову і практичну значущість проведеного дослідження.
ЗК 3.	Здатність працювати в команді	ПРН 12.	Володіти практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних інформаційних технологій, хмарних сервісів, баз даних і знань.
ЗК 6.	Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій, управління якістю роботи, що виконується	ПРН 17.	Володіти певними нормами мовленнєвої поведінки, технікою спілкування державною та іноземною (англійською) мовами, забезпечувати зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до здобувачів початкової освіти, батьків, колег, інших фахівців.
ЗК 7.	Здатність спілкуватися державною мовою та іноземною як усно, так і письмово.	ПРН 19.	Виявляти відповідальність за внесок до професійних знань і практики та оцінювання процесу і результатів власної педагогічної діяльності й діяльності учителів початкових класів закладів

			загальної середньої освіти.
		ПРН 20.	Виявляти відповідальність за внесок до професійних знань і практики та оцінювання процесу і результатів власної педагогічної діяльності й діяльності учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти.
Фахові компетентності (ФК)			
ФК 3.	**Організаційна** - здатність організовувати навчально-пізнавальну та виховну діяльність молодших школярів, їх самостійну та пошуково-дослідницьку роботу, здійснювати освітній процес у початковій школі з використанням інноваційних педагогічних технологій.	ПРН 3.	Знати нормативну базу функціонування закладу загальної середньої освіти, принципи організації сучасної початкової освіти, моніторингу якості освітнього процесу в початковій школі за основними напрямами діяльності (методична, контролююча, проєктна, освітня, виховна тощо).
		ПРН 5.	Знати технології навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку;організаційні форми, методи, прийоми і засоби створення інклюзивного середовища початкової школи.
ФК 7.	**Продуктивна** - здатність здійснювати моніторингову діяльність в управлінні початковою школою; організувати освітній процес у сучасній початковій школі, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них; оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.	ПРН 8.	Досліджувати наявний стан педагогічної теорії і практики у певній проблематиці початкової освіти; визначати підходи підвищення ефективності освітнього процесу за обраною темою; доводити наукову і практичну значущість проведеного дослідження.
		ПРН 12.	Володіти практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних інформаційних технологій, хмарних сервісів, баз даних і знань.
ФК 8.	**Автономізаційна** - здатність аналізувати, критично осмислювати проблеми в галузі початкової освіти, здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність.	ПРН 11.	Забезпечувати ефективність навчально-пізнавальної діяльності, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти; розробляти засоби контролю перевірки й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

ФК 9.	**Інклюзивна** – здатність до організації й планування інклюзивного освітнього середовища у початковій школі, здійснення методично-управлінської діяльності.	ПРН 13.	Вміти проєктувати власну педагогічну діяльність, визначати цілі й завдання всіх етапів навчально-пізнавальної та виховної роботи, прогнозувати очікувані результати з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Вступ. Організаційно-правові засади управління інклюзивною школою	4	2	2	-	-	-	10							
2.	Кадровий ресурс інклюзивної школи	4	2	2	-	-	-	10							
3.	Сучасні стратегії професійної діяльності менеджерів інклюзивних шкіл	4	2	2	-	-	-	20							
4.	Механізми забезпечення цілісності освітніх послуг для учнів молодшого шкільного віку інклюзивних шкіл	4	2	2	-	-	-	20							
5.	Управління ресурсами в умовах інклюзивної школи: інклюзивно-ресурсний центр й інтегрування послуг	4	2	2	-	-	-	20							
6.	Моделювання системи професійного співробітництва менеджерів інклюзивних шкіл із батьками	6	2	2	-	-	-	20							
7.	Механізми управління інноваційним розвитком інклюзивних шкіл	6	4	4	-	-	-	20							
8.	Організаційно-методичні орієнтири застосування громадських ресурсів в управлінні інклюзивними школами	6	2	4	-	-	-	20							
Проміжний контроль			-	-	2	-	-		-	-	-	-	-	-	-
Разом:		38	18	20	2	-	-	110							

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1.Вступ. Організаційно-правові засади управління інклюзивною школою

Феноменологія менеджменту в інклюзивній школі: «дитина з особливими потребами», «дитина з особливими освітніми потребами», «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивна школа», «менеджер освіти», «керівник інклюзивної школи». Міжнародна класифікація щодо функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я учнів. Міжнародні документи у галузі охорони дитинства про захист прав дітей із особливими потребами та забезпечення їх повноцінного розвитку: Конвенція ООН про права дитини (1991 р.), Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими потребами (1994 р.), Рамковий документ ЮНІСЕФ, ВООЗ, Світового Банку та ЮНФПА "Концентрація ресурсів на дійовості програм здоров'я в школі" (FRESH). Законодавча база щодо функціонування інклюзивної освіти в Україні: Конституція України (1996 р.) про право на освіту, про рівність дітей у своїх правах, про повноваження батьків щодо забезпечення розвитку дітей; Закон України "Про охорону дитинства" (2001 р.); Постанова Каб. Мін. України "Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" (2004 р.); Постанова Каб. Мін. України "Про порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" (2011 р.); Наказ МОН України "Положення про навчально-реабілітаційний центр" (2012 р.); Лист МОНмолоді та спорту від 28.09.2012 р. № 1/9-694 "Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням";Лист МОН № 1/9-254 "Щодо одержання документа про освіту учнями з особливими потребами загальноосвітніх навчальних закладах" (2012р.);Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" (2013р.);Наказ МОН України "Про організацію діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій" (2013 р.);Наказ МОН України № 1436 "Про затвердження плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі" (2015р.);Закон України "Про освіту" (вектор організації інклюзивної освіти (2017 р.));Постанова Каб. Мін. України "Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" (2017 р.); Постанова Каб. Мін. України "Положення про інклюзивно-ресурсний центр" (2017 р.);Постанова Каб. Мін. в України"Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти" (2018 р.). Формування освітньої політики в Україні, що відповідає базовим принципамінклюзивного навчання учнів (принцип розвиваючого навчання; принцип індивідуалізації навчання;принцип урахування співвідношення первинного порушення і вторинних відхилень; принцип поетапного формування розумової діяльності; принцип діяльнісного

підходу). Чинники успішного просування та потенційні причини гальмування шкільної інклюзіїв Україні. Основні шляхи попередження та подолання труднощів у вирішенні проблем шкільної інклюзії.

Тема 2.Кадровий ресурс інклюзивної школи.

Керівник інклюзивної школи як цілісний менеджер. Поняття про команду управлінської ланки інклюзивної школи, "професійну придатність" її суб'єктів. Спільні та відмінні риси "лідерів" і "керівників" інклюзивних шкіл. Рівні менеджменту для запровадження інклюзивної освіти в школі. Професійна компетентність керівника інклюзивної школи, її складові. Основні напрями діяльності менеджера інклюзивної школи (організаційна, методична, освітня, проектувальна, контрольна, фінансово-господарська, координація та моніторинг). Типові недоліки професійній діяльності менеджерів в умовах інклюзивних шкіл. Поняття про професійну компетентність соціономістів інклюзивних шкіл (педагогів початкової школи, асистентів учителів, шкільних психологів, соціальних педагогів та ін.). Поняття про мультидисциплінарну професійну команду та їїдіяльність в інклюзивній школі. Створення карти організації діяльності (менеджменту) команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП (згідно "Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладах загальної середньої та дошкільної освіти"). Організаційно-правові засади співробітництва менеджерів інклюзивних шкіліз керівниками та спеціалістами психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК), центрів підтримки інклюзивної освіти (ЦПІО) й інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ).

Тема 3.Сучасні стратегії професійної діяльності менеджерів інклюзивних шкіл.

Інклюзивна школа як освітній заклад відкритого типу.Принципи функціонування інклюзивної школи(відкритості, спільного навчання, урахування індивідуальних особливостей дітей у навчально-виховному процесі, забезпечення якісної освіти для всіх, надання додаткової допомоги та підтримки, гуманізації інклюзивної школи). Основні підходи до організації освітнього процесу учнів з особливими потребами (ОП): мейнстрімінг, реабілітація, інтеграція, інклюзія. Базові моделі інклюзивної освіти школярів з (ОП): постійна повна інтеграція, постійна неповна інтеграція, постійна часткова інтеграція, систематична тимчасова інтеграція, епізодична інтеграція. Потенціал інклюзивних шкіл в інтеграції дітей з ОП в загальноосвітній простір.Кластер моделей інклюзивних шкіл в Україні та зарубіжжі. Інструкивно-методичні листи МОН України щодо організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Порядок організації класів з інклюзивним навчанням у закладах освіти. Наповнюваність спеціального класу відповідно до встановлених нормативів (наказ МОН від 20.02.2002 №128). Забезпечення архітектурної доступності інклюзивної школи (складові компоненти і предметно-функціональні ознаки освітнього середовища інклюзивної школи; передумови розбудови комфортного інклюзивного середовища для учнів молодшого шкільного віку). Стратегія впровадження інклюзивної практики в школіта п'ятикроковий алгоритм щодо її успішного здійснення.Сучасні стратегії адміністративної роботи в інклюзивній школі:

стратегія створення команди, стратегія створення груп розробників навчальних планів і програм, стратегія роботи з батьками, стратегія призначення працівника з персональною відповідальністю тощо.Індекс інклюзії як інструмент розвитку навчального закладу для забезпечення різноманіття в освітньому процесі.

Тема 4.Механізми забезпечення цілісності освітніх послуг для учнів молодшого шкільного віку інклюзивних шкіл.

Основні чинники щодонадання якіснихі цілісних освітніх послуг в умовах інклюзивної школи (орієнтація на суб'єкта освітнього процесу, необхідність підтримки внутрішньої цілісності/послідовності зменшення непевностісуб'єкта освітнього процесу, створення здорового освітнього середовища). Забезпечення цілісніcних освітніх послуг для дітей з ОП від раннього втручання до набуття професії та зайнятості. Урахування перехідних періодів між рівнями освіти учнів (у підсистемах "заклад лошкільної освіти - початкова школа", "початкова школа - середня школа"). Концепція Нової української школи та порядок організації інклюзивного навчання молодших школярів.Інституційні зміни в загальноосвітньому закладі у контексті наданняцілісних освітніх послуг учням молодшого шкільного віку з ОП та їхнім батькам.Формування складу командирозробників індивідуальних навчальних планів (ІНП) для учнівіз ООП. Організація психолого-медико-педагогічних консиліумів. Повноваження фахівців-соціономістів на етапі реалізації ІНП. Алгоритм залучення батьків до розробки та подальшої реалізації ІНП.Причини відхилення батьків від власної участі у складанні ІНП для учнів. Орієнтовний перелік корекційно-розвиткових програм для дітей з ОП. Організація психолого-педагогічного супроводу дітей з ОП та позакласної роботи з ними в умовах інклюзивної школи.

Тема 5.Управління ресурсами в умовах інклюзивної школи: інклюзивно-ресурсний центр й інтегрування послуг

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ)як комплексна система забезпечення підтримки інклюзивної освіти дітей, батьків, фахівців соціономічної сфери.Правовий статус ІРЦ при органах управління освітою.Завдання функціонування ІРЦ. Посадові повноваження керівника (директора) ІРЦ та інших працівників (вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда, олігофренопедагога, сурдопедагога, тифлопедагога), практичного психолога, вчителя-реабілітолога. Положення про конкурс на посаду директора та педагогічних працівників ІРЦ. Методичне та аналітичне забезпечення діяльності ІРЦ.Основні вимоги до облаштування ІРЦ у приміщеннях закладів загальної середньої освіти (облаштування кабінетів вчителів-дефектологів, логопеда, практичних психологів, фахівців ІРЦ та кабінета директора). Організація та проведення комплексної оцінки дитини з особливими освітніми потребами Основні напрями комплексної оцінки; оцінка фізичного розвитку дитини; оцінка мовленнєвого розвитку дитини; оцінка когнітивної сфери дитини; оцінка емоційно-вольової сфери дитини; оцінка освітньої діяльності дитини. Методики оцінки ("CASD" – опитувальник розладу аутичного спектру. "Conners-3" – шкали оцінювання розладу дефіциту уваги та гіперактивності.

“Leiter-3” – міжнародна шкала продуктивності Лейтера. “WISC-IV” – шкала інтелекту Векслера для дітей. “PEP-3” – індивідуалізоване психоосвітнє оцінювання дітей з розладами аутичного спектру тощо) Висновок про комплексну оцінку; особливості створення та ознайомлення з ними батьків дитини Причини проведення повторної комплексної оцінки дитини фахівцями ІРЦ Порядок переведення дитини із спеціального закладу загальної середньої освіти, закладу загальної середньої освіти до інклюзивного (спеціального) класу закладу загальної середньої освіти. Організація та проведення комплексної оцінки дитини з ООП. Основні напрями комплексної оцінки; оцінка фізичного розвитку дитини; оцінка мовленнєвого розвитку дитини; оцінка когнітивної сфери дитини; оцінка емоційно-вольової сфери дитини; оцінка освітньої діяльності дитини. Методики оцінки (“CASD” – опитувальник розладу аутичного спектру. “Conners-3” – шкали оцінювання розладу дефіциту уваги та гіперактивності. “Leiter-3” – міжнародна шкала продуктивності Лейтера. “WISC-IV” – шкала інтелекту Векслера для дітей. “PEP-3” – індивідуалізоване психоосвітнє оцінювання дітей з розладами аутичного спектру тощо) Висновок про комплексну оцінку; особливості створення та ознайомлення з ними батьків дитини Причини проведенняповторної комплексної оцінки дитини фахівцями ІРЦ Порядок переведення дитини із спеціального закладу загальної середньої освіти, закладу загальної середньої освіти до інклюзивного (спеціального) класу закладу загальної середньої освіти

Організація психолого-педагогічного супроводу, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг для учнів з ООП при ІРЦ.Співпраця працівників ІРЦ з фахівцями інщих закладів та установ. Інтегрування послуг, міжсекторальна взаємодія. Онлайн-ресурси в управлінні інклюзивною школою.

Тема 6.Моделювання системи професійного співробітництва менеджерів інклюзивних шкіл із батьками.

Характеристика сімей з вихованцями із ООП. Основні умови соціалізації дітей із ОПв родині.Типовітруднощі батьків у процесі виховання дітей із ОП (діти, які мають труднощі у навчанні; діти із затримкою психічного розвитку; діти із порушенням зору; діти із порушенням слуху; діти із порушенням опорно-рухового апарату; гіперактивні діти; діти з порушенням мовлення; діти з мінімальною мозковою дисфункцією; психічно інфантильні діти та ін.).Характеристика типових труднощів дітей у взаємодії з батьками. Роль сім’їу процесі інтегрування дитини з ООПу загальноосвітнє середовище. Методи, прийоми та засоби залучення батьків дооб’єктивного оцінювання розвитку своєї дитини. Завдання батьків якчленів шкільної команди. Основні аспекти співробітництва батьківіз менеджекрами, педагогами та іншими працівниками інклюзивної школи. Застосування способів обміну конструктивною інформацією між батьками та менеджерами інклюзивної школи. Застосування онлайн-ресурсів у педагогічному співробітництві з батькіми учнів із ООП. Батьки дітейіз ООП як активні учасникишкільної громади. Громадські батьківські організації та їх роль у впровадженні інклюзивноїосвіти.Волонтерство та адвокатство батьківдітей з ОП.

Тема 7.Механізми управління інноваційним розвитком інклюзивних шкіл.

Зміст поняття «інновація», «педагогічна інновація», «інноваційний розвиток інклюзивної школи». Інноваційні технології інклюзивного навчання дітей із ОП (технологія «отримання індивідуальної допомоги»; технологія особистого включення; комунікативні технології; технологія «використання допоміжних цілей»; технологія «всезагального включення»; технологія «працюємо разом»). Умови ефективного використання інноваційних технологій інклюзивного навчання. Специфіка професійної діяльності менеджерів інклюзивних шкіл у ракурсі впровадження інноваційних технологій навчання дітей із ООП (забезпечення кадрових ресурсів, матеріально-технічного оснащення, фінансове забезпечення тощо). Нормативні документи щодо визначення порядку здійснення інноваційної освітньої діяльності, створення експериментальних навчальних закладів та майданчиків. Специфіка управління інноваційним розвитком інклюзивних шкіл (застосовування процедури проектування, моделювання та обґрунтування використання інноваційних технологій, прогнозування їх результатів, розроблення програми апробації та експертизи, реалізації інновації, здійснення контролю й підсумкового аналізу використання інновацій; створення умов для проведення експериментальної роботи). Організаційні форми взаємодії закладів і установ науково-методичного забезпечення інклюзивних шкіл для реалізації навчально-методичної і науково-дослідницької функцій. Організаційні форми взаємодії закладів і установ науково-методичного забезпечення інклюзивних шкіл для реалізації навчально-методичної і науково-дослідницької функцій. Управління професійним розвитком фахівців інклюзивних шкіл. Центр підтримки інклюзивної освітияк структурний підрозділ закладу післядипломної педагогічної освіти.

Завдання центру підтримки інклюзивної освіти. Основні напрями діяльності ЦПІО. Кадрове забезпечення центру підтримки інклюзивної освіти. Професійні повноваження завідувача ЦПІО. Поточне та перспективне планування діяльності ЦПІО. Стратегія підвищення професійної компетентності педагогічних працівників ІРЦ і освітніх закладів при центрах підтримки інклюзивної освіти. Методичні засади створення програм тренінгів, семінарів, вебінарів тощо. Зміст інформаційно-просвітницької роботи ЦПІО. Порядок реорганізації або ліквідації ЦПІО.

Тема 8. Організаційно-методичні орієнтири застосування громадських ресурсів в управлінні інклюзивними школами.

Громадські об’єднання й організації як партнери інклюзивної щколи. Громадське об’єднання та його форми (партія, союз, фонд, рух, спільнота, асоціація, федерація, орган громадської самодіяльності). Громадська організація як організація третього сектору (за В. Нільсеном, 1979 р.). Захисна та допоміжна функції громадської організації. Організаційо-методичні орієнтири соціального партнерства менеджерів інклюзивних шкіл із представниками громадських об’єднань й організацій.Зарубіжний досвід співпраці громадських організацій з командами спеціалістів інклюзивних шкіл. Соціальні служби та їх роль у наданні спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб учнів інклюзивних шкіл. Інструменти та методи управління соціокультурними, соціально-педагогічними та благодійними проектами в умовах інклюзивної школи та в мікрорайоні школи. Прикладні аспекти

фандрейзингової діяльності керівників соціально-педагогічних проектів. Використання керівниками інклюзивних шкіл існуючих у громаді волонтерських ресурсів.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Вступ. Організаційно-правові засади управління інклюзивною школою.

ТЕМА 2.Кадровий ресурс інклюзивної школи.

ТЕМА 3.Сучасні стратегії професійної діяльності менеджерів інклюзивних шкіл.

ТЕМА 4.Механізми забезпечення цілісності освітніх послуг для учнів молодшого шкільного віку інклюзивних шкіл.

ТЕМА 5.Управління ресурсами в умовах інклюзивної школи: інклюзивно-ресурсний центр й інтегрування послуг.

ТЕМА 6.Моделювання системи професійного співробітництва менеджерів інклюзивних шкіл із батьками.

ТЕМА 7.Механізми управління інноваційним розвитком інклюзивних шкіл.

ТЕМА 8.Організаційно-методичні орієнтири застосування громадських ресурсів в управлінні інклюзивними школами.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	30	Конспект
.	Підготовка до проміжного контролю	20	Модульна контрольна робота
.	Виконання індивідуальних завдань: - опрацювання наукових статей; - підготовка реферату; - підготовка презентації	 20 20 20	 Анотації наукових статей Реферат Презентація
	Разом	**110**	

Тематика індивідуальних завдань

Перелік наукових статей для самостійного опрацювання

1. Дегтяренко Т. М. До проблеми побудови методології корекційно-реабілітаційної діяльності [Текст] // Дефектологія. 2011. № 2. С. 2-7.
2. Дідик С. Інтеграція дітей з особливими потребами до загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] // Освіта України. 2010. № 10, 5 лютого. С. 6.

3. Полякова М. Організація індивідуального навчання у спеціальній загальноосвітній школі [Текст] // Дефектологія. 2009. № 4. С. 27-29.
4. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документы/Організаційно-методичні%20засади%20діяльності%20інклюзивно-ресурсних%20центрів.pdf
5. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.
6. Перелік корекційно-розвиткових програм для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами:програми з корекційно-розвиткових занять для дітей сліпих та зі зниженим зором; програми з корекційно-розвиткових занять для дітей глухих та зі зниженим слухом; програми з корекційно-розвиткових занять для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; програми з корекційно-розвиткових занять для дітей з порушенням опорно-рухового апарату; програми з корекційно-розвиткових занять для дітей з інтелектуальними порушеннями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/

Тематика рефератів

1. Організаційно-правові засади управління інклюзивною школою.
2. Кадровий ресурс інклюзивної школи.
3. Сучасні стратегії професійної діяльності менеджерів інклюзивних шкіл.
4. Механізми забезпечення цілісності освітніх послуг для учнів молодшого шкільного віку інклюзивних шкіл.
5. Управління ресурсами в умовах інклюзивної школи: інклюзивно-ресурсний центр й інтегрування послуг.
6. Моделювання системи професійного співробітництва менеджерів інклюзивних шкіл із батьками.
7. Механізми управління інноваційним розвитком інклюзивних шкіл.
8. Організаційно-методичні орієнтири застосування громадських ресурсів в управлінні інклюзивними школами.

Тематика презентацій

1. Організаційно-правові засади управління інклюзивною школою.
2. Кадровий ресурс інклюзивної школи.
3. Сучасні стратегії професійної діяльності менеджерів інклюзивних шкіл.
4. Механізми забезпечення цілісності освітніх послуг для учнів молодшого шкільного віку інклюзивних шкіл.
5. Управління ресурсами в умовах інклюзивної школи: інклюзивно-ресурсний центр й інтегрування послуг.
6. Моделювання системи професійного співробітництва менеджерів інклюзивних шкіл із батьками.

7. Механізми управління інноваційним розвитком інклюзивних шкіл.

8. Організаційно-методичні орієнтири застосування громадських ресурсів в управлінні інклюзивними школами.

Результати власного індивідуального дослідження студенти презентують на семінарському занятті (обсяг презентації – не більше 7-10 слайдів).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. Форми поточного контролю: семінарські заняття, індивідуальні завдання.

6.2. Форми проміжного контролю: модульна контрольна робота.

6.3. Форми підсумкового контролю: екзамен.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату, презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає теоретичне запитання та практичне завдання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння знаннями з теоретичних основ менеджменту інклюзивної школи, а також вміння комплексно застосовувати ці знання при організації професійної діяльності менеджерів в умовах загальноосвітніх закладів інклюзивного типу.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1 Визначте ключові компетентності педагогів для успішного запровадження інклюзивної практики, на основі рекомендації розроблених ЮНЕСКО «Керівні рекомендації для інклюзії: забезпечення доступу до освіти для всіх».

2.Презентуйте модель інклюзивної школи для молодших школярів з ООП

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	**50 балів**(поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських	**10 балів**(проміжний контроль) – за	**40 балів** (підсумковий контроль) -

	заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,5	результатами виконання модульної контрольної роботи	екзамен
Мінімальний пороговий рівень	**35 балів** (поточний контроль)	**6 балів** (проміжний контроль)	**25 балів** (підсумковий контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією, але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	**Максимальна кількість балів**
Анотування наукових статей	5
Реферат	5
Розробка соціально-педагогічного проекту	5

Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *проекту* є здатність студента визначити тему, мету, етапи проектування, способи оцінки результатів проектної діяльності фахівців соціономічної сфери. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи, та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного та підсумкового контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор), веб-сервіс Google Classroom.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні: бесіди, розповідь, проблемний виклад, розв'язання проблемних ситуацій і проблемно-пошукові ситуації, евристична бесіда, дискусія тощо.

Наочні: опорні конспекти, інструктаж до семінарських занять і самостійної роботи студентів, методи візуалізації інформації за допомогою мультимедійних слайд-презентацій та відеоматеріалів.

Практичні: аналіз і систематизація нормативно-правових джерел, евристична бесіда, метод проектів, ділова гра, імітаційні методи, моделювання соціально-педагогічних ситуацій, рішення ситуаційних завдань, ігрове проектування, колоквіум, тестування

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Біла О. О. Першооснови соціально-педагогічного проектування: навчально-методичний посібник / О. О. Біла. – Одеса:Астропринт, 2012. – 260 с.

2. Біла О. О. Психологія управління (соціально-психологічний контекст): [навчальний посібник] / Рекомендовано Мін. освіти і науки України як навчальний посібник / Серія «Управління навчальними закладами» [За заг. ред. О. Я. Чебикіна]. – Одеса: Видавець СВД М. П. Черкасов, 2008. – 232 с.

3. Білецька Л. Інклюзивне навчання : перші кроки в Україні/Л. Білецька // Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С. 12 – 15.

4. Гріневич Ж. Орієнтація на особистість: робота в інклюзивних класах /Жанна Гріневич//Початкова освіта: Шкільний світ. – 2011. – № 46. – С. 6 – 8.
5. Грицюк Н. Потурбуймося про дітей з особливими освітніми потребами/Н.Грицюк//Дефектолог. – № 5 (29). – травень. – 2009.
6. Горбатюк О. Ф. Соціальна адаптація та інтеграція дітей з особливими потребами в загальноосвітню початкову школу/О. Ф. Горбатюк// Розкажіть онуку. – 2008.–№ 8.–С. 2–3.
7. Громовий В. Звичайна освіта для особливих дітей/В. Громовий//Директор школи. – 2006. – № 2. – С. 6 – 9.
8. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів/Е. Деніелс, К.Стаффорд. – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
9. Даниленко Л.І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник /Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., – К.:2007. – 128с.
10. Даниленко Л. І. Інноваційний освітній менеджмент : навч. посібник / Даниленко Л. І. – К. : Главник, 2006. – 144 с.
11. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: монографія /Даниленко Л. І.–К.:Міленіум,2004.–358с.
12. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх школах : монографія / Даниленко Л. І. – К. : Міленіум, 2004. – 358 с.
13. Діти з особливостями розвитку в звичайній школі [автор-укладач Л.В.Туріщева]. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 111 с.
14. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. – К.: “Академвидав”, 2004. – 352 с.
Елен Р. Даніелс. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів/Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд – Львів: Товариство «Надія», 2000. — 256 с.
15. Єльнікова Г., Рядова З. Оцінювання якості освіти в загальноосвітньому навчальному закладі на основі проведення моніторингових процедур // Практика управління закладом освіти. - 2008. - №8.- С.20-30.
16. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта : навч-метод. посібник / С.М. Єфімова , С.В. Королюк за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К. : Видавничий дім «Плеяди», 2012. – 164 с.
17. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. – К., 2007. – 128с.
18. Закон України «Про охорону дитинства»//Відомості Верховної Ради. – 2001. - № 30. – С. 142 – 150.
19. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»//Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2 – 3. – С. 36 – 42.
20. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навчально-методичний посібник/ Кол. упорядників: Патрикеєва О. О., Софій Н.З., Луценко І. В., Василашко І. П. Під заг. ред. Шинкаренко В. І., — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 96 с.
21. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи /Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія.- К.: Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
22. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти : навчально- методичний посібник / за заг. А.А. Колупаєвої. – К. : «А.С.К.», 2012. – 308 с.
23. Колупаєва А. Особливості управління інклюзивною школою / Колупаєва А., Софій Н., Найда Ю. // Директор школи. – 2011. – №11(635). – С. 23.
24. Колупаєва А.А., Данілавічютє Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навчально-метод. посібник. – К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с.
25. Корж. А. С. Подготовка образовательного учреждения к инклюзивному образованию / А. С. Корж, Г. В. Скокова, Т.И., Брянцева // Начальная школа. – 2014. – № 4. – С. 89–90.

26. Крикун Анастасія. Підготовка вихователів до роботи з обдарованими дітьми // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – № 8. – С.8-11.

27. Мартиненко С. М. Навчальна програма дисципліни «Сучасні технології управління в закладах освіти». – К.:МАУП, 2006. – 18 с.

28. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2007. – 150 с.

29. Матвеєва Н.О. Інклюзивна освіта: навчально-методичний супровід самостійної роботи студентів/Н.О.Матвеєва. – Івано-Франківськ, 2015. - 160 с.

30. План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки // Наказ МОН України від 11.09.2009 р. № 855).

31. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872.

32. Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю // Наказ МОН України від 05.12.2005 р. № 691.

33. Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах (Проект) / Ін-т спец. педагогіки АПН України. – Київ, 2002.

34. Про вжиття додаткових заходів щодо профілактики та запобігання жорстокому поводженню з дітьми. Наказ МОН України №844 від 25.12.2006р. // Практика управління закладом освіти. – 2007. - №2. – С.100.

35. Рябова О. Комплексна оцінка рівня кваліфікації педагогічних працівників // Практика управління закладом освіти. – 2009. - № 1. – С. 54-62.

36. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі : навч. курс та наук.-метод. посіб./Т.В. Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2011. – 168 с.

37. Свирида Л.,Майдебура О.Використання технологій менеджменту та маркетингу в управлінні навчальним закладом //Практика управління закладом освіти. – 2009.-№12.- С.17-22.

38. Сиротюк О.Л. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю. Діагностика, корекція і практичні рекомендації батькам і педагогам/О.Л.Сиротюк. – М.: ТЦ Сфера, 2003 –125 с.

39. Складові іміджу сучасного закладу освіти // Початкова школа. – 2000. - № 7. –С. 51-54.

40. Сухомлинський В.О.Розмова з молодим директором школи. - К.: Рад. школа, 1988.-282с.

41. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник/За заг. редакцією Колупаєвої А.А. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с.

42. Управління педагогічними інноваціями в інклюзивній освіті: Навч. пос. / А.М.Ананьев, С.В.Воронова, М.В.Малік та ін.; за заг. ред. С.К.Хаджирадєвої. – К.: Освіта України, 2014. – 244 с.

43. Хіміна Л. Ф. Управлінський супровід моніторингових досліджень у навчально-виховному процесі // Управління школою. – 2017. – № 10-12 (526-528) квітень. – С.54-70.

10.2. Допоміжні джерела

1. Вдовиченко Р. П., Калініна Л. М., Чайка В. Д. Система організаційно-педагогічної діяльності міського управління освіти з підвищення компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів: Монографія / За ред. Л. М. Калініної. – К.; Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2007. – 528 с.

2. Галітська О. В. Імідж навчального закладу – конкурентоспроможність школи // Управління школою. – 2017. – № 1-3 (517-519) січень. – С.22-27.

3. Годовникова Л. В. Условия интегрированного образования детей с нарушениями развития/Л. В. Годовникова//Педагогика. – 2008. – № 8. – С. 36 – 43

4. Гришина І.І. Підготовка директорів шкіл до управління змінами // Управління школою. – 2004. - № 27 (75). – вересень. – С. 2-7.

5. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник/Сак Т.В. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2011. – 101 с.
6. Кавун Ю. Інклюзивна освіта/Ю. Кавун//Дефектолог. – 2007. – № 5. – С. 4 – 9.
7. Кавун Ю. Інклюзивна освіта/Ю. Кавун//Завуч. – 2008. – № 19 – 20 – С. 43 – 57.
8. Карамушка Л. М., Філь О. А. Формування конкурентоздатної управлінської команди (на матеріалі діяльності освітніх організацій): Монографія. – К.: Фірма «ІНКОС», 2007. – 268 с.
9. Кас'янова О.М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом / О.М. Касьянова. Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Т.Б. Волобуєва. – Харків: "Основа", 2004. – 96с.
10. Лагодюк В. Ю. Дієве партнерство – успішна школа // Управління школою. – 2017. – № 10-12 (526-528) квітень. – С.11-32.
11. Литвин Л., Горбатюк Р. Менеджмент освітніх інновацій: сутність та особливості впровадження // Соціально-економічні проблеми і держава. – Вип. 1 (8). – 2013.
12. Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. – Х.: Видав. гр. «Основа», 2003. – 80 с. – (Серія «Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип.12).
13. Мартиненко С. М. Навчальна програма дисципліни "Сучасні технології управління в закладах освіти" (для магістрів). — К.: МАУП, 2006. — 18 с.
14. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти: Навчальнометодичний посібник / Кол. авт.: Шоутен Т., Даниленко Л. І., Зайченко О. І., Софій Н. З. – К.: , 2008. – с. 112.
15. Новиков Д. А. Теория управления образовательными системами: учебно-методическое пособие. – М.: Народное образование, 2009. – 452 с.
16. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. – Саламанка. Испания, 7 – 10 июля 1994. – К., 2000.
17. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. – К., 2007. – 128с.
18. Слободянюк Н.Г., Софій Н.З., Найда Ю.М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. – К., 2007. – 128 с.
19. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально–виховного процесу /Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., - К., 2007. – 128 с.
20. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання /Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-мет. пос. /Кол. авт.: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., - К., 2007. –128с.
21. Чернов Ю.В. «Паблік рілейшнз» сучасної школи. – Х.: Основа, 2003. – 80с.

10.3. Інтернет-ресурси

1. Бовкуш К. П. Основні засади формування інклюзивної компетентності педагога. – Режим доступу: http: //molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/7/42.pdf
2. Відкрите досьє з інклюзивної освіти. За матеріалами ЮНЕСКО / Витяг. – Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/index.php?go=Inklus&id=21
3. Закон України «Про освіту» - www.zakon3.rada.gov.ua
Закон України «Про спеціальну освіту» (проект) // Міністерство освіти і науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www. mongov. ua

4. Кваліфікаційні характеристики посад педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів та установ освіти / МОН України // Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів : Наказ МОН України № 665 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8456/8457/468632/

5. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

6. Концепція розвитку інклюзивної освіти [Електронний ресурс] // Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : Наказ МОН №912 від 01.10.10 р. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/

7. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років : Проект / Стратегічна дорадча група «Освіта»; МОН України. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/

8. Нова українська школа /Веб-ресурс/ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nus.org.ua/

9. Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі : Наказ МОН України від 31.12. 2015 №1436 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4897

10. Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" № 588 від 9.09. 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-%D0%BF

11. Положення про інклюзивно-ресурсний центр (постанова КМУ від 12.07.2017 р. №545)[Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF

12. Постанова Кабінету Міністрів України Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти від 22.08. 2018 р. № 617[Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF#n169

13. Відповідаємо на запитання. Робота в інклюзивних класах. Частина 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-robota-v-inklyuzyvnyh-klasah-chastyna-5/

14. Чим ІРЦ відрізняється від ПМПК (інфографіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nus.org.ua/articles/chym-irts-vidriznyayetsya-vid-pmpk-infografika

15. Портал інклюзивної освіти: як батькам подати заяву до ІРЦ онлайн і не тільки (Карта ІРЦ)[Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://nus.org.ua/articles/portal-inklyuzyvnoyi-osvity-yak-batkam-podaty-zayavu-do-irts-onlajn-i-ne-tilky-karta-irts-2/

16. "Буде бажання – з'являться і навички" – керівниця директорату МОН з інклюзії та позашкілля Валентина Хіврич (Частина 2)[Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://nus.org.ua/articles/bude-bazhannya-z-yavlyatsya-i-navychky-kerivnytsya-dyrektoratu-mon-z-inklyuziyi-ta-pozashkillya-valentynoyu-hivrych-chastyna-2/

17. Україна. Інклюзія. Система автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ircenter.gov.ua/

Інтернет-ресурси для майбутніх вчителів початкових класів з інклюзивною формою навчання

1. http://www.dw-world.de/dw/article/0,,14753208,00.html
2. http://ru.wikipedia.org
3. http://vkontakte.ru/club11401507
4. http://posydenky.lvivport.com/showthread.php?t=41766
5. http://logopedia.com.ua – на допомогу логопедам школи
6. http://pani-ua.info/zdorovja/zdorovja50.htm - відновлення зору за Бейтсом.
7. http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,90/id,1055/– психопатії – розлади

8. Http://ussf.kiev.ua – Всеукраїнський фонд «Крок за кроком».